

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

¹Комунальний заклад «Гуманітарна гімназія №1 ім. М.І. Пирогова ВМР»

Анотація. У статті розкриваються змістовні характеристики інноваційної культури і умови її формування в сучасному освітньому просторі, визначають ефективні підходи підвищення інноваційної культури педагогів в контексті професійної освіти.

Ключові слова: інноваційна культура, умови формування інноваційної культури, педагогічні якості інноваційної культури, засоби додаткової професійної освіти, професійна діяльність.

Formation of innovative culture of a teacher-scholar in secondary schools

Abstract. Substantial characteristics of an «innovative culture», conditions of its formation in modern educational space are revealed in this article. Effective approaches of increase of teachers' innovative culture in the context of additional vocational education are defined.

Keywords: innovative culture, conditions of innovative culture formation, pedagogical qualities of innovative culture, means of additional vocational education, professional activity.

Зміни, що відбуваються нині у світовій економіці, науці, техніці та технологіях, вимагають активного реформування існуючої системи освіти в Україні, яка перестала відповідати вимогам часу, стратегії сталого розвитку «Україна 2020» і парадигмам сучасного світового освітнього процесу. Отже у суспільстві сформувалася потреба у безперервному інноваційному розвитку, який може бути забезпечений завдяки формуванню інноваційної культури на всіх ступенях освіти. Означена проблема полягає у вирішенні суперечності між соціальним замовленням і недостатньою розробкою теорії формування інноваційної культури та практики її впровадження.

Проведені дослідження в педагогічній теорії і практики термінів: «інновації», «інноваційний процес», «інноваційне навчання» та інші визначають напрямки суспільного розвитку сучасної України. Проблемам формування та розвитку інноваційної культури в закладах освіти присвячено праці О. Амацької, Н. Гавриш, О. Єфросініної, А. Кальянова, Г. Каплуновича, В. Носкова, Г. Новикової, Л. Савінової, Ю. Ситник, П. Щедровицького та ін. Шляхи впровадження інновацій в освіті досліджують також вітчизняні вчені Л. Даниленко, І. Єрмаков, О. Козлова, В. Кремень, В. Паламарчук та інші.

Розглянемо сутність інноваційної культури. За традиційними філософськими уявленнями культура поділяється на матеріальну та духовну, кожна з яких є складним системним утворенням, бо самі категорії «матеріальне» та «духовне» є основними питаннями філософського пошуку. Але, матеріальна і духовна культури існують не як окремі сфери, а як єдині галузі людської діяльності [1, с. 27]. Розглядаючи культуру в контексті освіти, Л. Буева [2] зауважує, що людина може здійснювати вчинки, визначати свій життєвий шлях, не лише адаптуючись до наявних умов, наслідуючи норми і традиції, але і організовувати життя згідно з обраними цінностями і виробленими переконаннями. На її думку освіта неможлива поза соціокультурним контекстом, який задається традиціями, звичаями, менталітетом, знаннями, готовністю і бажаннями. Відповідно, ситуація, яка склалась нині в освіті характеризується інтеграцією двох процесів (культурного і освітнього), у результаті чого багато дисциплін опинилися у єдиному культурному полі і освіченою людиною вважається не тільки компетентна та поінформована, а, у першу чергу, – культурна людина.

Аналіз теоретичних розробок показав, що існує велика кількість трактувань і формулювань культури, але при цьому визначено, що культура властива тільки людському суспільству. Останнім часом зріс інтерес до культури, що пояснюється динамікою соціальних, політичних і економічних процесів, які відбуваються у сучасному суспільстві. З'являються нові ідеали, людське суспільство втрачає одні цінності, але набуває інших, відбувається різка зміна життєдіяльності соціуму [3]. Термін

«культура» у соціологічному сенсі не містить у собі ніякої оцінки, він відноситься до способу життя будь-якого суспільства у цілому [4]. Л. Буєва відмічає, що культура є не що інше, як спосіб і форма людського буття, необхідна умова становлення соціуму, його рушійна сила. Ніякі громадські стосунки не функціонують поза культурою, вона визначає тип соціальної системи.

Категорії «інноваційна» та «традиційна» не є абсолютними, вони співіснують у будь-якій культурі, адже, інноваційна культура пов'язана, з одного боку з розвитком та творчістю (інноваційне), з іншого – з обмеженнями (традиційне). Інноваційна культура є «складовою інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах» [5, с. 4].

Особистість не народжується культурною, а стає такою в результаті соціальної взаємодії, тому визначальним фактором у формуванні інноваційної культури є навчання у школі. Школа, яка готує інноваційну особистість, повинна також бути школою інноваційної культури. Інноваційна культура школи характеризується «орієнтованістю на особистість, особистісний розвиток учня і педагога. Вчителям такого закладу притаманна солідарність у цінностях і поглядах на освіту, на основі яких формується їхня поведінка. Це дає їм змогу ефективно співпрацювати і не витратити часу на зайві суперечки з фундаментальних питань. При цьому їх об'єднують спільні цінності й погляди. Між цими командами відбувається постійний діалог, взаємоузгодження позицій. Інноваційна культура школи є культурою консенсусу» [6, с. 106-107].

Інноваційні перетворення, зміни у змісті програм, активне застосування в освітньому просторі нових технологій, ніколи не вийде на етап практичної реалізації без педагога, його розуміння сутності проведених перетворень і прийняття ідей сучасної освіти. Все це породжує потребу у формуванні вчителя інноваційної культури. У дослідженні Ю. Ситник представлено три групи властивостей особистості, які необхідні для формування інноваційної культури педагога: ставлення до дітей як до суб'єктів, що розвиваються; культура людської взаємодії; ставлення до себе як до суб'єкту, що розвивається [7, с. 49]. В свою чергу, дослідниця Л. Єлізарова виділяє ряд педагогічних якостей, що дозволяють судити про рівень інноваційної культури вчителя:

- висока загальна культура, що дозволяє орієнтуватися в житті, ерудованість, яка дає можливість вільно мислити, створювати і пропонувати оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях;
- нестандартність інтелекту (незвичайність сприйняття світу, своєрідний стиль педагогічної праці, розвиток творчого мислення, спостережливості);
- спрямованість мислення на пошук вирішення складних методичних або технологічних проблем;
- потреба в безперервному, якісному оновленні навчально-виховного процесу;
- інтерес до нових ідей і підходів, до передового педагогічного досвіду і прагнення максимально реалізувати їх у своїй праці [8].

Потреби у формуванні інноваційної культури у вчителів визначаються соціальним замовленням на сучасному етапі економічного розвитку України, що спонукає значну частину вчителів загальноосвітніх шкіл прагнути не до приватних нововведень особистого характеру, а до комплексного оновлення змісту навчання та досягненню якісних результатів. Отже, інноваційні зміни повинні стосуватися всіх видів діяльності сучасного педагога: організаційно-управлінської, педагогічно-консультативної, проектно-конструкторської, контрольної-консультативної та виробничо-технологічної.

Цінний досвід моделювання інноваційної діяльності педагогів накопичено у Вінницькій області [9]. Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників започаткував обласну естафету районних (міських) методичних кабінетів, у рамках якої свої напрацювання та розробки презентують усі регіони Вінниччини.

Вінницький науково-методичний кабінет на виставці «Науково-методичний супровід інноваційної діяльності закладів освіти» представив методичні посібники, рекомендації методистів з навчальних дисциплін, призначені для використання у роботі вчителів-предметників, навчальні посібники вчителів-новаторів, матеріали районної психологічної служби, конкурсів фахової майстерності «Вчитель року» та «Творча скарбничка», презентаційні матеріали перспективного педагогічного досвіду та впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес, періодичні видання районного науково-методичного кабінету (електронні журнали, методичні бюлетені, інформаційні збірники). У свою чергу, міський методичний кабінет (ММК) департаменту освіти Вінницької міської ради експонував матеріали у десяти ключових розділах, детально

презентувавши кожен із них: стратегія діяльності ММК (проекти розвитку освіти міста на 2012–2020 роки); загальноміський проект «Ім'я в освіті міста»; науково-методичні аспекти інноватики в освіті міста; андрагогічна діяльність ММК з проблеми підвищення фахової майстерності педагогів; перспективний педагогічний досвід; робота з обдарованими учнями; виховна діяльність як цілісна педагогічна система; центр практичної психології та соціальної роботи; науково-методична діяльність; творча скарбничка та видавнича діяльність.

Що стосується Вінницької області, то тут склався значний інноваційний ресурс, представлений різними перспективними проектами. Освітняни нашого краю приймають активну участь у міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, а саме: міські конкурси молодих педагогів «Надія – 2016» та на кращий методичний посібник «Ярмарок фахових сподівань – 2016» в рамках міського проекту «Ім'я в освіті міста», Всеукраїнські конкурси «Парк педагогічної майстерності», «Учитель року», «Класний керівник року», «Сучасні заклади освіти – 2016», які проводилися за підтримки Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України. А міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти» за своїм фаховим і науковим рівнем, представництвом учасників усіх ланок освіти, змістовністю науково-практичної та ділової програми з найбільш важливих та актуальних питань галузі освіти та кількістю відвідувачів визнана найбільш рейтинговою та широкомасштабною в Україні.

Висновки. З огляду на сучасні темпи розвитку педагогічних інновацій підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогів-експериментаторів потрібно організувати як науково-керований процес, який має на меті досягнення вищого рівня готовності педагога до інноваційної діяльності, організовується на основі теоретичного моделювання змісту і структури перспективних програм навчання та містить прогнозування результатів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колесов М. С. Человек и культура: философские размышления / М. С. Колесов. – К. : Издательство общества «Знание» Украины, 1991. – 48 с.
2. Буева Л. П. Человек: деятельность и общение / Л. П. Буева. – М. : Политиздат, 1978. – 82 с.
3. Кобилянський О. В. Теоретико-методичні основи навчання безпеки життєдіяльності студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах : [моногр.] / О. В. Кобилянський. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 590 с.
4. Гуревич П. С. Философия культуры : пособ. для студ. гуман. вузов / П. С. Гуревич. – М. : Аспект-Пресс, 1994. – 317 с.
5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 32. (Вкладка) – С. 4.
6. Освітній менеджмент: навчальний посібник / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
7. Ситник Ю. Інноваційна культура вчителя як підґрунтя ефективної роботи в сучасній школі / Ю. Ситник // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 3–4. – С. 48–50.
8. Елизарова Л.Е. Инновационная культура личности и общества: сущность и условия формирования // Инновации в образовании. – 2006. – № 3. – С. 74–83.
9. На Вінничині стартувала естафета освітянських методичних кабінетів. МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Электронный ресурс: <http://old.mon.gov.ua/ua/news/archivenews/91/225/na-vinnichchini-startovala-estafeta-osvityanskikh-metodichnikh-kabinetiv/>

Жиле Людмила Іванівна – вчитель англійської мови, Комунальний заклад «Гуманітарна гімназія №1 імені М.І. Пирогова Вінницької міської ради», м. Вінниця, e-mail: zhileliudmila@gmail.com.

Zhile Ludmila I. – English teacher, Municipal Institution "Humanitarian Gymnasium №1 named after M.I. Pirogov Vinnytsya City Council", Vinnitsia, e-mail: zhileliudmila@gmail.com.